

ESCOLARITZACIÓ COMPARTIDA, UN PONT A L'ESCOLA INCLUSIVA

Jaume Francesch i Subirana
Psicopedagog EAP B-26 de Martorell
Isabel Sánchez i Costa
Psicopedagoga EAP B-26 de Martorell

RESUMEN

La adopción progresiva del modelo inclusivo en las escuelas ha tenido en la zona norte del Baix Llobregat, (Martorell) una expresión propia. La construcción de un proceso compartido ha permitido la estructuración de redes de interconexión y colaboración. El desarrollo de redes intracentros e intercentros, de acompañamiento familiar, pero específicamente la elaboración de conocimientos compartidos y la construcción y toma de decisiones conjunta y colaborativa, ha permitido avanzar en la práctica de este modelo. **"Sin diálogo, la diversidad es inalcanzable; y sin respeto por la diversidad, el diálogo es inútil"**. (Ramín Jahanbegloo, Elogio de la Diversidad)

ABSTRACT

The progressive adoption of the inclusive model in Baix Llobregat Nord zone (Martorell) has had an own expression. The construction of a shared process has allowed the structuring of interconnection and collaboration networks. The development of intracenters and intercenters networks, of family accompaniment, but specifically, the development of shared knowledge and the construction and the collaborative and shared decision making has allowed progress in this model practice. **"Without dialogue, diversity is unattainable, and without respect for diversity, dialogue is useless."** (Ramin Jahanbegloo, Praise of diversity).

INTRODUCCIÓ

El projecte d'inclusió que presentem és el fruit de petites experiències contrastades en un procés dinàmic i discontinu, sense full de ruta; marcat per l'evolució, els canvis en la legislació aplicable i l'existència o no de recursos professionals i administratius.

És també el fruit de la recerca de la coincidència, el conveniment i el treball col·laboratiu dels professionals dels centres i dels serveis de salut, socials i educatius des dels municipis i des de la comarca. Coincidència en el model inclusiu, coincidència en la construcció de xarxes, coincidència en la prioritització de la diversitat i coincidència en els processos d'acompanyament als alumnes i les famílies.

Del treball desenvolupat durant aquests 10 anys al nostre equip, la construcció progressiva de la xarxa inter-centres especialment a partir del seminari per a l'escolarització compartida i la normalització de les sessions de treball amb els equips que depenen de la salut pública ja sigui municipal o de zona.

De les reunions de l'anomenat "Sector" per localitat (Serveis socials i de la comunitat), el funcionament pràcticament generalitzat de les reunions de CAD (comissió d'atenció a la diversitat) en cada centre, l'existència de referents de cas i de sector i, especialment, el funcionament de les comissions trimestrals de seguiment de l'escolarització compartida.

ELS NOSTRES PARADIGMES

Aquesta proposta incorpora diferents mirades sobre la complexitat del context inclusiu. Algunes, fruit de la nostra experi-

ència, altres adquirides i incorporades i les més, fruit de l'interacció, de la discussió de la confrontació d'idees i, finalment de la col·laboració i la corresponsabilització.

La inclusió com a identificació.

Per a nosaltres es tracta d'una posició ètica. La inclusió no és fruit de l'aplicació d'una norma, tampoc la "presència" garanteix el dret a ser diferent i compartir l'espai "normal". Es tracta de creure que no hi ha trajectòries excloents, que l'alumne pot fer el seu propi camí i que el sistema és responsable del seu procés d'aprenentatge, del seu full de ruta.

La construcció del coneixement.

L'aula inclusiva és o ha de ser un espai de tots, un espai pensat i desenvolupat com una comunitat de participació, on la construcció del coneixement sigui un projecte comú, on l'èxit sigui el de tots.

De l'objecte al subjecte en educació.

Suposa la transformació ètica del dret de cada membre, mare, pare, alumne i mestre a sentir-se actor, a sentir que intervé en el seu medi i que hi és reconegut com a tal, a perdre el paper d'espectador indiferent, assegurant-se amb això el dret de desenvolupar la pròpia identitat individual en el si del procés, del grup.

SUBJECTES AL CANVI

Per conèixer i interpretar l'evolució i els diferents canvis esdevinguts en les actituds individuals, professionals i socials en els últims anys en relació a l'educació especial, cal estudiar i analitzar l'evolució legislativa existent. Mitjançant el seu coneixement podem entendre els nous conceptes, la seva aplicabilitat i el camí iniciat cap a la inclusió.

Els canvis Legislatius		
Llei general d'educació i finançament de la reforma educativa de 1970.	Artículo 49 de la Constitució espanyola	Estatut de Catalunya 1979 Primers criteris d'actuació en EE.
La Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'Integració Social dels Minusvàlids.	Reconeixement als disminuïts en les seves capacitats físiques, psíquiques o sensorials per a la seva completa realització personal i la seva total integració social, i als disminuïts profunds per a l'assistència i tutela necessàries.	Decret de 1984/85 sobre ordenació de l'educació especial per a la seva integració en el sistema educatiu ordinari. Estableix els principis de normalització, integració, sectorització i individualització; en el sentit usat dels serveis i recursos ordinaris de la comunitat, la preferència educativa a l'entorn ordinari, la territorialització dels centres i serveis.
Normalització, integració, sectorització i individualització.		
Instituto Nacional de EE en el año 1975.	Llei Orgànica del Dret a l'Educació 1985 (*LODE), introdueix el dret dels alumnes a una educació que faciliti el desenvolupament de les seves capacitats i la seva personalitat.	
Real Patronato de EE.		
Plan nacional de educación especial de 1978.	LOGSE (1990) Significa la construcció d'un marc comú per a tots els alumnes i la contextualització de les *NEE.	
LEC		
Són afectats per discapacitats físiques, psíquiques o sensorials, els que manifesten trastorns de personalitat o de conducta o els que sofreixen malalties degeneratives greus. Els alumnes amb NEE derivades de la incorporació tardana al sistema educatiu i els derivats de situacions socioeconòmiques especialment desfavorides.		

Concreció a Catalunya		
UEE Unitats d'EE Com a grups	USEE Unitats de suport a la EE Com a unitats de recursos	Escolarització Compartida UEC- UME- CEE/CO, Hospital de dia. Grup Aula- espais terapèutics, projectes singulars, inclusió aula ordinària.

EL BAIX LLOBREGAT NORD, 10 ANYS CONSTRUINT XARXES

L'existència des de finals de la dècada dels anys setanta del centre específic creat pel Patronat Municipal Verge del Pontarró, la seva evolució teòrica i metodològica durant els anys 80 per l'acció del grup professional del centre, els projectes de psicomotricitat relacional, la influència de nous plantejaments en el tractament de la psicosi i l'autisme, un canvi en la mirada cap a la discapacitat i la creació dels equips multiprofessionals, va permetre l'inici del procés d'integració educativa a la comarca. El professorat d' EE es va ocupar de l'atenció a les escoles ordinàries de les AEE, però l'excessiva individualització de la proposta, la poca formació dels professionals, la discontinuïtat dels processos d'escolarització en la secundària i la disminució dels recursos van ser dificultats reals que van retardar l'evolució del model.

La creació dels serveis educatius (CRP i EAP) permet millorar els nivells formatius en realitzar la formació a la zona, però de nou la insuficiència en els recursos, l'absorció per part de les escoles ordinàries dels MEE a tasques diferents a les seves funcions i la dificultat en construir projectes d'aula i de centre, són claus per a la involució del sistema.

Els últims cinc anys han significat el relançament del projecte del CEE, la seva ubicació al nucli del projecte inclou amb una profunda transformació organitzativa i conceptual que ha permès des de la col·laboració en xarxa amb els centres ordinaris, els serveis i les famílies, el desenvolupament del actual model inclou a la zona.

La xarxa de serveis

La col·laboració entre professionals dels diferents àmbits implicats en el desenvolupament personal i/o comunitari, constitueix en el nostre territori una pràctica relativament comuna dels serveis educatius públics que ens permet situar les seves funcions, objectius i tasques des d'una posició de clara vinculació amb les del territori. Es tracta, no només de posicionar socialment els serveis educatius públics, sinó d'apostar per la creació "d'escenaris socials cooperatius de reflexió i acció, integrats per agents i serveis", que incorporin en els escenaris conjunts els seus propis esquemes cognitius com a elements que s'estructuren i que estructurin la producció social (construcció del coneixement i l'aprenentatge).

La xarxa entre centres

La majoria de les escoles que van iniciar el procés d'integració, han constituït progressivament la xarxa de centres per a l'escolarització compartida, mantenint la seva relació bàsicament a partir de les reunions del seminari d'escolarització compartida i les trobades trimestrals entre els centres i els serveis.

Aquest treball a fet possible, la construcció progressiva d'un model compartit, preservant les particularitats de cada centre i d'un llenguatge comú des de la confiança i la coresponsabilitat.

La xarxa en el centre

La xarxa interior, és el centre de reflexió i presa de decisió. En aquest petit espai s'inclouen els tutors, MEE, auxiliars d'EE, Caps d'Estudi, Coordinadors pedagògics i/o especialistes. En alguns casos, es tracta d'un model que permet, compartir, acordar, dinamitzar i gestionar les decisions, tant cap als espais interiors, (cicles, equips docents, etc.) com exteriors (xarxa) entre centres.

La xarxa d'acompanyament familiar

La nostra experiència ens diu que no és possible fer propostes en el cicle educatiu i en el cicle vital dels alumnes sense incidir, a la vegada, en les dinàmiques i vincles entre família, alumne i escola. I per això, és necessari el consentiment.

Aquesta interdependència és la que ens fa entendre el "procés d'acompanyament" de la família. Es tracta d'oferir-los un "lloc" on se sentin acollits i puguin adquirir la necessària confiança.

Es tracta d'un procés amb el qual podem identificar els elements de protecció i vulnerabilitat, abans i després del dictamen i l'orientació. En el procés compartit, els familiars troben compromisos compartits de tots els professionals, mitjançant la figura del referent que coordina, al llarg del procés, el seguiment del cas.

EL FUNCIONAMENT DE LES XARXES: LA PRESA DE DECISIONS, AGENTS IMPLICATS

La presa de decisions es realitza al llarg d'un procés de treball conjunt entre la família, alumne, els centres educatius i els professionals del l'equip d'assessorament psicopedagògic. La intervenció dels professionals de l'EAP és fonamental per arribar a una presa de decisions consensuada i acceptada per tots els agents implicats. Comporta una manera determinada d'actuar que descrivim a continuació i que s'inicia a partir del seguiment de l'alumnat i la necessitat de donar respostes alternatives a la situació educativa actual.

En tot aquest camí, estan en joc tres idees clau: **ACOMPANYAMENT** de la família, dels centres i del alumnat per arribar al **CONSENTIMENT**, mitjançant la **TRIANGULACIÓ**, que ens permet que la conversa flueixi sense que es doni la dualitat TU/ JO.

METODOLOGIA DE TREBALL

Coneixement del subjecte, la construcció de casos

La metodologia de treball que es duu a terme és diversa en funció de les diferents variables que intervenen en el procés (professionals de l'equip d'assessorament i orientació, centres, alumnat, famílies).

Aquest treball es fa tenint en compte tres temps lògics, que s'han de donar en tota situació per poder obtenir resultats de forma adequada.

Temps lògics

Temps per conèixer, temps per elaborar, temps per concloure.

- ✓ Anàlisi de la situació personal de l'alumne / a.
- ✓ Valoració de l'alumne / a, revisió del diagnòstic
- ✓ Anàlisi de factors de vulnerabilitat i de protecció
- ✓ Observació per part d'altres persones implicades en el procés (assessor CEE)
- ✓ Contrast d'opinions.
- ✓ Valoració del cas si és possible a partir de la metodologia d'anàlisi de casos, que contempla a la família, que contempla al centre ordinari, que contempla al centre d'educació especial, que pensa l'alumne / a.

De vegades, resulta difícil poder respectar els temps lògics de tot procés i, en aquest aspecte, els professionals de l'equip d'assessorament i orientació tenen un paper summament rellevant, per la seva posició en el triangle de les reflexions i per disposar d'una mirada més global.

En relació al primer moment, si bé el diagnòstic és un aspecte a tenir en compte, ho són més les potencialitats que posen en joc el nen/a, i els factors de vulnerabilitat i protecció que presenta.

Planificació: les reunions conjuntes, el seguiment tutorial continuat, reunions amb la família

Dur a terme aquest procés comporta un esforç important de planificació, per la quantitat d'agents implicats en ell. S'inicia en el centre ordinari, s'estén cap al centre d'educació especial, compromet els serveis externs i conclou amb actuacions en ambdós centres.

Les reunions conjuntes

Es tracta de posar en comú, avaluar i decidir, en una situació d'iguals, sobre la construcció d'una proposta, sobre un pla, sobre un full de ruta... un procés. En aquest moment hi coincideixen totes les persones, suports professionals que intervenen o han intervingut amb el subjecte: tutors/es, directius, professionals de la salut, del treball social, de l'educació, família i alumne/a.

Segons els diferents temps lògics, aquestes trobades poden ser un punt d'inici, de seguiment o de cloenda del procés.

En aquest procés, l'acompanyament a la família, alumnes i centres educatius és molt important. En el moment de l'inici, aquest procés acostuma a allargar-se un curs escolar, En el primer moment, el centre ordinari és el protagonista de l'acció, és on generalment es formula la petició.

En relació a la família, si la demanda no sorgeix d'ells, cal estar molt atents a com plantejar la situació, intentant no imposar-la. Caldrà generar preguntes que ens permetin adonar-nos de quin és el posicionament sobre les necessitats educatives dels seus fills i poder obrir un pont de diàleg per obtenir el seu consentiment.

TEMPS LÒGICS		
Temps per a conèixer	Temps per a elaborar	Temps per a concloure
Anàlisi de la situació personal de l'alumne/a. Valoració de l'alumne/a, revisió del diagnòstic Anàlisi de factors de vulnerabilitat i de protecció	Observació per part d'altres persones implicades en el procés (assessor CEE....) Contrast d'opinions. Valoració del cas, si es possible a partir de la metodologia d'anàlisi de casos ...	Que contempla la família Que contempla el centre ordinari Que contempla el centre d'educació especial. Que pensa el alumne/a

(Quadre 1. Temps lògics)

AGENTS IMPLICATS		
Temps per a conèixer	Temps per a elaborar	Temps per a concloure
Tutor centre ordinari Professionals que intervenen en les comissions d'atenció a la diversitat. Professional de l'equip d'assessorament i orientació que intervé al centre Família Alumne/a.	Professional de l'equip d'assessorament i orientació del centre d'educació especial, Centre d'educació especial (direcció, diferents professionals, docents, especialistes...) Professional de l'equip d'assessorament i orientació del centre ordinari que acompanya a la família. Família Alumne/a	Família Professionals d'ambdós centres educatius Professionals de l'equip d'assessorament i orientació d'ambdós centres. Alumne/a

(Quadre 2. Agents implicats)

OBJECTIUS A LES DIFERENTS ETAPES: INFANTIL, PRIMÀRIA I SECUNDÀRIA

No pretenem establir una relació dels objectius a aconseguir en les diferents etapes sinó exposar la mirada que plantequem quan fem la proposta d'escolarització compartida.

A l'etapa d'Educació Infantil

Acostumen a ser nens que estan matriculats en el CEE i que s'incorporen al centre ordinari amb l'objectiu de: potenciar la comunicació i relació amb "l'altre".

El centre ordinari es converteix en agent generador d'estímul, que possibilita l'aprenentatge de rutines i un major desenvolupament de l'autonomia personal i el CEE com a generador de serveis.

A l'Educació Primària

Al centre ordinari, posem èmfasi en el context; al centre d'educació especial posem èmfasi en els aspectes personals individuals: els companys com a iguals amb qui trobar-se, els continguts curriculars com consolidació de coneixement.

A l'etapa d'Educació Secundària

Els objectius de treball estan condicionats per tres variables importants:

Les capacitats adaptatives de l'alumne/a i de la família, (resiliència), les perspectives de l'alumne i la seva família i les del centre educatiu en relació al que pensa que pot fer; i la capa-

citat de suport que pugui tenir la família de tot aquest procés.

Per a un jove d'escolarització compartida a Secundària, assistir al centre ordinari li permet sentir-se com tots: "vaig a l'institut", mostrant una bona capacitat per afrontar, amb ajuda, les situacions Adverses i evolucionar (es mostren resilents).

Elaboració del Pla Individualitzat, els serveis i recursos

Una vegada determinada la modalitat d'escolarització compartida que cursarà l'alumne / a, es procedeix a la matriculació en el centre en el qual passarà el major nombre d'hores i a l'elaboració del pla individualitzat amb la determinació d'objectius i recursos.

En el nostre àmbit d'intervenció, el portar a terme aquest model d'escolarització suposa un gran esforç per als centres educatius donada la complexitat de factors que intervenen i el fet que l'atenció d'aquests alumnes no comporta assignació de recursos complementaris.

Els centres ordinaris organitzen l'horari escolar de manera que les activitats i matèries puguin ser significatives per a ell, li permetin la participació i estar inclòs en el grup. Tota la proposta d'actuació queda recollida en el pla individual que elaboren conjuntament els dos centres.

L'AVALUACIÓ

L'avaluació de la proposta d'escolarització compartida és un procés dinàmic, continu i compartit entre els dos centres i les

famílies, però cada centre educatiu fa reunions internes de seguiment del procés de l'alumne/a per proposar les modificacions corresponents al plantejament inicial. En aquestes reunions el professional de l'equip d'assessorament i orientació ha d'estar atent a la identificació d'estats de sofriment en l'alumne/a. Aquesta informació s'haurà de contrastar amb els diferents professionals externs que intervenen amb els alumnes i la família ja que són elements importants en el moment de revalidar la continuïtat de la proposta.

Amb la família es manté un contacte proper, per tal d'evitar situacions de discrepància en relació als centres educatius, és important evitar la presa de decisions no consensuades, que generin malestar.

CONCLUSIONS

- El procés inclusiu és un procés obert, inacabat, de trobar maneres millors de respondre a la diversitat. No podem donar per tancat un procés que competeix a la societat global en conjunt.
- El CEE, com el de la nostra zona, comença a respondre a la necessitat de transformar-se en un Centre de recursos educatius per a l'escola inclusiva.
- El model emprat de construcció de casos permet avançar en el procés i, especialment, preguntar per la presència de l'altre, visualitzar aquesta presència i el rol dels diferents subjectes.
- Cal donar visibilitat als canvis, han de ser reconeguts.
- La responsabilitat compartida entre pares, escoles i serveis, en els moments de gestió del canvi. Són bàsics per a la coresponsabilització.
- A l'escola, l'alumne ha de tenir un espai de decisió en relació al seu cicle vital.
- Cal superar les barreres tradicionals sobre la inclusió: "èxit no és igual a inclusió", "inclusió = NEE (des del paradigma compensador)", "l'escola segregada és útil, la segregació no és el problema, sinó la mala segregació", "per sort un dia entre a l'escola i em vaig trobar amb altres" "Suposa una sobrecàrrega de treball per al professorat", "per educar un nen cal la tribu", "els professionals de suport dels especialistes desapareixen", "cal redefinir el seu paper", "L'educació inclusiva provoca una devaluació del currículum"
- Cal utilitzar alternatives, propostes Multi-currículum, multinivell, propostes cooperatives, Intel·ligències múltiples"

- Cal redirigir la llum, situada ara sobre l'excel·lència, cap a l'espai de la qualitat.
 - Cal redirigir la llum, situada ara sobre l'excel·lència, cap a l'espai de la qualitat.
- QUALITAT = EQUITAT + EXCEL·LÈNCIA.

Referències Bibliogràfiques:

- Puigdel·lívol, I (1998): "La educación especial en la escuela integrada" Graó 124.
- Xavier Bonal, M.À. Essomba, Ferran Ferrer (2004) "Política Educativa i igualtat d'oportunitats" Mediterrànea 42.
- Ainscow, West Mel, (2008), "Mejorar las escuelas urbanas", Edit. Narcea.
- Skiliar, C. (2007). *La educación (que es) del otro. Argumentos y desierto de argumentos pedagógicos*. Buenos Aires: Noveduc.
- García Pastor, C. (2008) "Aprendiendo en la Diversidad", I Jornadas Andaluzas "La Educación Infantil en la Escuela de la Diversidad.
- De Souza, Boaventura, (2005), "El milenio huérfano: ensayo para una nueva cultura política". Madrid: Trotta.
- Mari-Klose, Marga, (2011) "Acompañamiento a l'escolaritat, pautes per un model local de referència", Diputació de Barcelona.
- Parrilla Latas, Ángeles, (2010) "Ética para una investigación inclusiva", Artículo, revista de educación inclusiva, UJAEN.
- Marina, José Antonio, (2012), "L'educació del talent: el paper de l'escola i el de les famílies", Debats d'educació UOC.
- Cortina, Adela, (2007) "Ética de la razón cordial, educar en la ciudadanía en el siglo XXI" Ed., Nobel 2007.
- Vila, F, Bolea, E, Gallardo, A, Adroher, O. (2007). "Els trastorns de la conducta a l'escola". BCN. Departament d'Educació

Nota:

Aquest article és la síntesis de la comunicació que sota el títol de "La escolarización compartida un puente social" que vàrem presentar a Bilbao en el marc del VI Encuentro Estatal de Orientación y Buenas Practicas, el 6 de maig de 2012.

Correspondència amb els autors:

Jaume Francesch i Subirana. Psicopedagog EAP.

E-mail: jaumefrancesch@gmail.com.

Isabel Sánchez i Costa. Psicopedagoga EAP. E-mail: isanche6